

Is GRIP, de gecoördineerde regionale incidentbestrijdingsprocedure, in de praktijk zo langzamerhand een onwerkbaar procedure geworden omdat steeds meer zaken aan GRIP gekoppeld worden, of biedt de opschalingsprocedure voldoende ruimte voor flexibiliteit? De beeldvorming over GRIP, zo blijkt uit onderzoek van het lectoraat Crisisbeheersing van het IFV, houdt in belangrijke mate verband met de kennis over de opschalingsmethodiek en de ervaring die men ermee heeft opgedaan. Over GRIP blijken enkele, soms hardnekkige, misverstanden te bestaan die een rigide toepassing in de hand werken.

GRIP-incidenten 2010 tot en met 2013

Er doen zich in Nederland jaarlijks enkele honderden (350-400) ongevallen en verstoringen voor waarbij GRIP als opschalingsmethodiek gehanteerd wordt. Bij ongeveer drie op de vier van deze gebeurtenissen wordt niet verder opgeschaald dan naar GRIP-1. Van het overige deel vormen GRIP-2-incidenten de hoofdmoot, met gemiddeld een kleine zeventig per jaar (dus jaarlijks gemiddeld zo'n drie per veiligheidsregio). Daarnaast deden zich in heel Nederland gemiddeld veertien GRIP-3-incidenten en vier GRIP-4-situaties per jaar voor. Anders gezegd: In Nederland vindt gemiddeld één maal per maand een GRIP-3 plaats en één keer per kwartaal een GRIP-4.

Uit registraties van GRIP-incidenten is geen duidelijke lijn te ontwaren wanneer naar een bepaald GRIP-niveau wordt opgeschaald. Een stroomstoring kan GRIP-2 zijn, maar ook GRIP-3; het ruimen van bommen hoeft geen GRIP te zijn, maar vindt tevens plaats onder GRIP-2, GRIP-3 of GRIP-4. Feitelijk is hier dus sprake van grote flexibiliteit.

De waarde van GRIP

GRIP wordt door velen gewaardeerd vanwege de duidelijkheid die de methodiek biedt over rollen, taken en verantwoordelijkheden. Ook de informatievoorziening en verslaglegging zijn via GRIP goed geregeld. Bovendien biedt de methodiek verschillende mogelijkheden voor een flexibele toepassing, zoals in de keuze van het opschalingsniveau, de precieze samenstelling van de crisisteams, en in het gebruik van de GRIP-structuur bij de preparatie op mogelijke incidenten.

In de loop van de tijd zijn er echter zo veel zaken aan GRIP gekoppeld, dat in sommige veiligheidsregio's sprake was (of is) van een rigide toepassing. Om op een bepaalde afdeling of organisatie een beroep te kunnen doen, werd bijvoorbeeld (of wordt nog steeds) opschaling naar een bepaald GRIP-niveau als voorwaarde gesteld. Er wordt opgeschaald naar GRIP-3, omdat de sirenes afgaan; omdat de (gemeentelijke) bevolkingszorg betrokken raakt; omdat de burgemeester een rol moet hebben, of omdat nadien een beroep kan worden gedaan op financiële ondersteuning van het Rijk. Dit zijn in feite oneigenlijke

argumenten voor opschaling naar GRIP-3. De in te zetten capaciteit kan beter worden bepaald door de aard van de calamiteit.

De flexibiliteit van GRIP

Er zijn verschillende manieren waarop meer flexibiliteit in de toepassing van GRIP kan worden aangebracht.

> Het knoppenmodel

Hoewel GRIP op zichzelf al enige flexibiliteit biedt, kan meer flexibiliteit worden ingebouwd door te werken aan de hand van het zogenoemde knoppenmodel. Nu wordt nog bij elk GRIP-niveau een standaardgroep personen gealarmeerd. De combinatie van GRIP met het knoppenmodel vereist dat meer gericht naar de specifieke kenmerken van het incident wordt gekeken om te bepalen welke personen of organisaties moeten worden geïnformeerd (en wie nog niet hoeft te worden gealarmeerd). Het vraagt gedegen stuurmanskunst om hierin meer variatie te brengen. De lijst van creatieve toepassingen bevat mooie voorbeelden, zoals het Drents-model, of juist wel een ROT, maar geen CoPI; naar bevind van zaken anderen (Rijkswaterstaat, energieleverancier, vervoermaatschappij) erbij betrekken; een burgemeester die nauw betrokken is, zonder dat daarvoor hoeft te worden opgeschaald naar GRIP-3; een bovenregionaal team dat in een 'lage' GRIP gewoon wordt ingevlogen.

> Variërende samenstelling beleidsteams

Het bijeenkomen van een beleidsteam dient er primair toe om tot bestuurlijke afstemming te komen; niet om de activiteiten van het ROT nog eens dunnetjes over te doen. Logischerwijs hoort een beleidsteam dan te bestaan uit vertegenwoordigers van overheden en andere betrokken organisaties die de daarvoor noodzakelijke input kunnen leveren. Dit betekent dat afhankelijk van de situatie die voorligt de samenstelling van een beleidsteam kan verschillen en ook gedurende het verloop van een incident kan variëren. Een gemeentelijk of regionaal beleidsteam hoeft niet constant uit hetzelfde aantal (laat staan dezelfde) personen te bestaan.

> Oog voor betrokkenheid functionele ketens

Het kan niet vaak genoeg worden gezegd: crisismanagement is vooral netwerkmanagement. Met de totstandkoming van de 'Bestuurlijke netwerkkaarten crisisbeheersing' is inzichtelijk gemaakt dat bij veel, en vooral hogere, GRIP-incidenten ook allerlei andere partijen een cruciale rol hebben. Bij een dreigende overstroming zijn dat de waterschappen, Rijkswaterstaat en anderen; bij incidenten op scholen het schoolbestuur et cetera. De bekendheid van (en dus tevens met) de netwerkkaarten is nog gering, zo lijkt het. Toch is

misschien wel het meest cruciale element bij GRIP-incidenten, dat er vanaf het eerste moment voldoende aandacht is voor de betrokkenheid van deze 'andere' partijen met elk hun eigen taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Juist bij calamiteiten en (dreigende) crises waarbij de bestuurder (burgemeester of voorzitter veiligheidsregio) in beeld komt, zijn vaak ook andere netwerkpartners cruciaal en kan meer flexibiliteit worden betracht in het oproepen van relevante actoren.

> Ontkleurde operationele leiding

In steeds meer veiligheidsregio's is de leidinggevende van het ROT (en soms ook het CoPI) zogenoemd 'ontkleurd'. Dit betekent dat de operationeel leidinggevende afkomstig kan zijn uit elk van de vier kolommen en zijn eigen 'gekleurde' achtergrond binnen het team niet meespeelt. Bij ontkleurd leiderschap speelt ervaring met de specifieke aard van het incident een ondergeschikte rol. Het gaat vooral om de capaciteit leiding te geven en boven de partijen te staan. In bepaalde situaties kan het echter zinvol zijn de operationele leiding in handen te geven van iemand die vanwege zijn of haar achtergrond goed bekend is met de aard van de calamiteit of bedreiging.

Tot slot

Natuurlijk zijn er nog andere manieren waarop de flexibiliteit in de toepassing van GRIP kan worden vergroot, bijvoorbeeld door gebruik te maken van liaisons over en weer tussen crisiscentra van de algemene en functionele keten. Flexibiliteit is echter niet onbegrensd. Het is te gemakkelijk te veronderstellen dat flexibiliteit alleen voordelen heeft en rigiditeit alleen maar nadelen kent. Er is altijd een zekere spanning tussen beide. De loop der gebeurtenissen laten bepalen hoe er opgeschaald wordt, en dus welke 'knoppen' er in werking worden gesteld, is natuurlijk nastrevenswaardig, maar kent tegelijkertijd valkuilen. Voorkomen moet worden dat door een te grote variatie in regionale opschalingsmodellen men niet meer goed weet waar hij of zij aan toe is.

Deze factsheet is gebaseerd op het rapport De flexibiliteit van GRIP (M. van Duin & V. Wijkhuijs). Dit rapport is te downloaden op bit.ly/1CAFqcx
Een deel van de informatie is tevens verschenen als artikel in het Magazine Nationale veiligheid en crisisbeheersing, april 2015
Voor het dossier GRIP zie bit.ly/1D9oImF

Infopunt Veiligheid en lectoraat Crisisbeheersing van het Instituut Fysieke Veiligheid, april 2015

GRIP: flexibel of rigide?

